

С. В. Бобиль,

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна, м. Дніпропетровськ

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ РЯІ/УЯІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглядаються особливості формування іншомовної компетенції під час використання особистісно зорієнтованого підходу. Автор розглядає сутність формування концепції особистісно орієнтованої освіти студентів-іноземців, аналізує основні методичні вектори вивчення РЯІ /УЯІ за допомогою даного підходу, описує основні принципи його реалізації у процесі формування іншомовної компетенції майбутнього інженера.

Ключові слова: особистісно зорієнтований підхід, диференціація знань, самоідентифікація, міжпредметні зв'язки.

В статье рассматриваются особенности формирования иноязычной компетенции при использовании личносно ориентированного подхода. Автор рассматривает сущность формирования концепции личносно ориентированно образования студентов-иностранцев, анализирует основные методические векторы изучения РКИ/УКИ с помощью ЛОП, описывает основные принципы реализации данного подхода во время формирования иноязычной компетенции будущего инженера.

Ключевые слова: личносно ориентированный подход, дифференциация знаний, межпредметные связи.

The article discusses the features of formation of foreign language competence using individually oriented approach. The author examines the nature of the formation of the concept of personality-oriented education of foreign students, analyzes the main vectors of methodical study of the Russian / Ukrainian as a foreign language with this approach, describes the basic principles for the implementation of this approach during formation of foreign language competence of the future engineer.

Key word: personality-oriented approach, the differentiation of knowledge, interdisciplinary communication.

Згідно з новою парадигмою розвитку людства в умовах постіндустріального суспільства, де на першому плані є не нагромадження матеріальних благ, а розвиток людського потенціалу у формі знань, інтелектуальних здібностей і практичних навичок, відбуваються зміни у реформуванні вищої освіти в Україні.

Активізація процесу демократизації сучасного суспільства збільшила потребу в самостійній, відповідальній за свої вчинки особистості, що здатна приймати свідомі рішення в ситуації вибору. У зв'язку з цим змінюється вектор розвитку освіти: від орієнтації на суспільство до орієнтації на особистість. Цій вимозі відповідає особистісно зорієнтований підхід (далі ОЗП), який допомагає забезпечити конкурентоспроможність і професійну мобільність іноземного фахівця.

Вивчення стану дослідженості проблеми ОЗП у вітчизняних та міжнародних наукових джерелах показує, що цей аспект представлено у працях О. Запорожця, О. Леонтєва, В. Мухіної, А. Люблинської (теоретико-методологічна основа), Я. Коломийського, О. Петровського, І. Голованова, В. Данильчук, В. Загвизинського (концептуальні положення), Ш. Амонашвілі, С. Бондаревської, В. Караковського, В. Серикова, І. Якиманської (методологічний рівень аналізу) тощо. Але тільки останнім часом актуалізувалися дослідження проблеми створення та керування педагогічними системами, що забезпечують використання ОЗП у вищих навчальних закладах.

Мета статті – розглянути можливості реалізації основ особистісно зорієнтованого підходу у ракурсі вивчення іноземної мови у вишах, виділити найбільш актуальні прийоми, форми та засоби його використання під час вивчення РЯІ/УЯІ, визначити шляхи залучення викладачів до впровадження сучасних педагогічних технологій у власній практиці викладання ІМ.

Вивчення іноземної мови потребує особистісно зорієнтованого підходу в більшій мірі, ніж будь-яка інша навчальна дисципліна, оскільки мова людини завжди індивідуальна, а мовлення – це засіб вираження індивідуальних почуттів і емоцій.

Педагогічні технології вивчення іноземних мов в аспекті особистісно зорієнтованого підходу – це комплексні утворення, що характеризуються такими складовими, як системність, повторюваність, спрямованість на результат, рефлексивність та адаптація. В контексті викладання РЯІ/УЯІ – це навчання в співробітництві з використанням технологій розвиваючого, кооперативного, інтерактивного і проблемного навчання. Ці складові зумовлюють вибір викладачем форм і засобів організації процесу навчання, ставлячи перед ним такі **завдання**:

- створення оптимальних умов для становлення особистості як суб'єкта діяльності і суспільних зв'язків, що буде свої дії і відносини відповідно до існуючої ієрархічної системи особистісних цінностей;
- стимулювання у студентів особистих корисних мотивів діяльності, актуалізація пов'язаних з ними потреб, вибір матеріалу, для якого є показовими новизна і практична спрямованість.
- навчального процесу при використанні ОЗП сприяють:
- діагностування особистісного життєвого досвіду студента (освітня система, рівень знань, національні і культурологічні особливості), що дозволяє враховувати і розвивати вихідну стратегічну компетенцію іноземних студентів, які починають вивчати мову;
- оптимістичний підхід до особистості, прагнення враховувати перспективи розвитку особистісного потенціалу студента та вміння максимально стимулювати цей розвиток;
- формування у студентів культури життєдіяльності в країні, мова якої вивчається, здатності до самореалізації в незнайомому соціальному оточенні, культурної ідентифікації, індивідуалізації; стимулювання саморозвитку, самоосвіти, самовираження.

При вивченні РЯІ/УЯІ індивідуальні розбіжності проявляються вже на початковому етапі, під час навчання читання та письма. Алгоритм подання матеріалу передбачає: запровадження теми з використанням

технологічних прийомів, первинне закріплення на дошці, коментарі з місця, групову роботу тощо. Заняття організується таким чином, щоб жодна його хвилина не витрачалася марно, щоб однаковою мірою були завантажені ті студенти, що легко сприймають матеріал, і ті, хто в силу будь-яких причин потребують допомоги. Тому, разом з алфавітом, на заняттях представлені диференційовані додаткові матеріали з таблицями складів, інтонаційними конструкціями, скоромовками, додатковими текстами тощо.

Студентам пропонується виконання індивідуальних завдань, адекватних їх можливостям і здібностям, що сприяє виробленню навичок самостійної роботи і підвищенню навчальної мотивації всіх членів групи: кращі вдосконалюють свої вміння і навички, а ті, хто насилу сприймають матеріал, розуміють важливість отриманих знань та умінь, вчать слухати і відповідати на запитання з пройденого матеріалу. При цьому студент має можливість вибору: це він може виконати самостійно, а реалізація цього завдання можлива за умови допомоги (підказок з інших позицій спілкування, або при використанні підручників).

На заняттях з використанням ОЗП завдання виконуються поетапно – починають з I рівня, потім переходять до наступного. Під час виконання завдання викладач консультує, допомагає, роз'яснює. Важливо, щоб студенти відчували радість від подолання мовних складнощів, відчували впевненість у своїх знаннях, зростання своїх комунікативних можливостей, що буде їх стимулювати до подальшого оволодіння матеріалом. Студенти, які виконали завдання III рівня, стають консультантами і підключаються до роботи з відстаючими.

Як показують спостереження, не відразу всі студенти виявляють зацікавленість до нового, включаються в активну пізнавальну роботу. Деяким з них потрібна індивідуальна допомога для осмислення того, що вони вже знають і що повинні опанувати, наскільки важливий і потрібний новий матеріал. Якщо відразу не виявити відстаючих і не прийти їм на допомогу, вони залишаться пасивними протягом усього навчання і, навіть виконуючи спільні завдання, не будуть швидко і системно поповнювати свої мовні знання. У подібних випадках завдання викладача – узгодити різний досвід студентів і скорегувати розбіжності, що виникають, визначити пізнавальну стратегію цієї частини групи в процесі пізнання. В таких випадках знову доцільно пропонувати індивідуальні картки, що містять матеріал, який легко інтегрується в тему заняття і готує до сприйняття нового, а тим, хто йде з випередженням, запропонувати більш складний варіант завдання. Для підвищення автономності членів групи, їм пропонується використовувати власні стратегії пізнання, надається свобода вибору завдань та використання системи самооцінюючих тестів.

Контроль за рівнем освоєння матеріалу проводиться за допомогою контрольних робіт, або тестування. При цьому негативна оцінка не виставляється, а проводиться додаткова консультація, і студент отримує аналогічне завдання, але з іншими вихідними.

ОЗП перед'являє високі вимоги до відбору змісту навчання і його методичної організації. При наповненні іншомовного змісту навчання важливо підбирати матеріал (автентичні тексти, теми для обговорення, актуальний аудіовізуальний матеріал тощо), який дозволяє підтримувати в ході заняття високий рівень мотивації, апелює до особистого досвіду студентів, до їх почуттів та емоцій, спонукає до вираження власної думки, оцінки.

Важливу роль в контексті ОЗП відіграє і проблемне подання матеріалу, яке спонукає студентів до роздумів, пошуку інформації, до залучення власного досвіду, до самостійних висновків, узагальнень. Теми і завдання формуються у вигляді проблем, вирішення яких сприяє розвитку особистості, її самосвідомості, самооцінки. При цьому матеріал, що пропонується, повинен забезпечувати активність кожного члена групи, враховуючи його можливості та індивідуальні схильності.

При використанні ОЗП перевага надається груповій роботі, хоча і в цьому випадку викладач надає можливість вибору виду роботи (групова або самостійна). Наприклад, при навчальному читанні тексту можна, враховуючи особистісні здібності, пропонувати студентам виконання посильних функцій: одному – читати текст, іншому – позначати незнайомі слова, третьому – шукати їх значення в словнику, четвертому – перекладати речення тощо. Така робота готує учнів до реальної комунікації – обміну інформацією з іншими членами групи, або іншими групами, що читали інші тексти, до оціночних суджень з приводу прочитаного і почутого від інших. Функції учасників групи можуть мінятися, так само як і її склад. Така робота сприяє розвитку мовної ініціативи, удосконалює комунікативні вміння.

Таким чином реалізація особистісно орієнтованого підходу у процесі викладання РЯІ/УЯІ у вищому навчальному закладі сприяє формуванню та розвитку іншомовної комунікативної компетенції, яка передбачає здатність користуватися мовою як засобом спілкування і виступати в якості суб'єкта спілкування в «чужому» середовищі; підвищенню мотивації учнів до вивчення мови; надає їм можливість використовувати отримані знання в практичних ситуаціях; створює передумови для удосконалення та більш глибокого вивчення ІМ; розширює індивідуальний лінгвістичний тезаурус студентів.

Література:

1. Алексеев Н. А. Личностно ориентированное обучение в школе / Н. А. Алексеев. – Ростов н/Д. : Феникс, 2006. – 332 с.
2. Амонашвили Ш. А. Размышления о гуманной педагогике / Ш. А. Амонашвили. – М. : Издательский дом Шалвы Амонашвили, 2001. – 464 с.
3. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 12 – 17.
4. Бондаренко В. Особистісно орієнтований підхід до навчання російської/української мови як іноземної / В. Бондаренко, Л. Бондаренко // Русский язык за пределами России: лингвистический и социально-педагогический аспекты преподавания и изучения на Украине и в других странах. Материалы VII международной научно-практической конференции. Вып. 7. – Х., 2012. – С 42–45.